

بیداری اسلامی

از ایده تا تحقق

با کوشش

سید مهدی طاهری

استادیار جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية

مؤسسة انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۴

سرشناسه: طاهری، سیدمهدی، ۱۳۵۸، گردآورنده.
 عنوان و نام پدیدآور: بیداری اسلامی؛ از ایده تا تحقق / با کوشش سیدمهدی طاهری.
 مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری: ۳۲۷ ص.
 شابک: 978-964-00-1735-7
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
 یادداشت: کتابنامه.
 یادداشت: نمایه.
 موضوع: بهار عربی، ۲۰۱۰ م.
 موضوع: بهار عربی، ۲۰۱۰ م. -- تأثیر.
 موضوع: جنبش‌های اسلامی -- خاورمیانه.
 موضوع: اسلام و دولت -- جنبه‌های قرآنی.
 موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- تأثیر.
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ ب ۹ ۲ ط ۶۳/۱ DS
 رده‌بندی دیویی: ۹۰۹/۰۹۷۴۹۲۷۰۸۳۱۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۷۳۴۹۷۱

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۱۷۳۵-۷

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، صندوق پستی: ۱۱۳۶۵-۴۱۹۱

بیداری اسلامی؛ از ایده تا تحقق

© حق چاپ: ۱۳۹۴، مؤسسه انتشارات امیرکبیر www.amirkabir.net

نوبت چاپ: اول

با کوشش: دکتر سیدمهدی طاهری

طراح جلد: محمدرضا نبوی

حروف متن: میترا ۱۳

چاپ و صحافی: اسپید، تلفن: ۸۸۸۴۲۷۶۵۶

شمارگان: ۵۰۰

بها: ۱۲۰۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه‌برداری، هم از زیراکس و بارنویسی، ذخیره کامپیوتری،
 اقتباس کلی و جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در کیومه در مستندنویسی،
 و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

سخن آغازین.....	۱۵
بخش اول: بازخوانی حکومت دینی، جامعه اسلامی و رهبری از منظر آیات و روایات	
فصل اول: معیارهای ساختار حکومت دینی و جامعه اسلامی.....	۲۱
مقدمه.....	۲۱
۱. کلیات و مفاهیم.....	۲۲
۱. ۱. مفهوم دین.....	۲۲
۲. ۱. مفهوم حکومت.....	۲۲
۳. ۱. مفهوم حکومت دینی.....	۲۳
۲. ضرورت حکومت اسلامی.....	۲۶
۳. معیارها و شاخصه‌های حکومت اسلامی.....	۳۰
۱. جایگاه و فلسفه حکومت در اسلام.....	۳۰
۲. مشروعیت الهی، مبنای حکومت اسلامی.....	۳۲
۳. قانون الهی، خاستگاه و منبع قوانین در حکومت اسلامی.....	۳۴
۴. اهداف و وظایف خاص حکومت اسلامی.....	۳۵
برپایی جامعه نمونه از راه قسط و عدل.....	۳۶
رشد و تعالی تربیتی در کنار آموزش علمی.....	۳۷
برپایی احکام و حدود الهی.....	۳۹
بندگی خداوند و دوری از طاغوت.....	۴۰
۵. استقلال سیاسی حکومت اسلامی و نفی سلطه بیگانگان.....	۴۱

۴۳	۳. ۶. ظلم‌ستیزی و یاری مظلوم
۴۴	۳. ۷. شرایط و صفات ویژه برای حاکم و زمامداران اسلامی
۴۸	۴. معیارهای جامعه اسلامی
۵۰	۴. ۱. ایمان
۵۰	۴. ۲. برادری
۵۰	۴. ۳. رعایت حقوق دیگران در تمام زمینه‌ها
۵۱	۴. ۴. امر به معروف و نهی از منکر
۵۱	۴. ۵. تواضع به حق و تواضع به صبر
۵۲	۴. ۶. رعایت هنجارها و ظواهر دینی
۵۲	نتیجه‌گیری
۵۳	منابع
۵۵	فصل دوم: شاخصه‌های رهبری جامعه اسلامی از منظر آیات و روایات
۵۵	مقدمه
۵۶	۱. مفهوم رهبری
۵۷	۲. دلایل ضرورت رهبر در جامعه
۵۷	۲. ۱. فطری بودن نیاز انسان به رهبر
۵۸	۲. ۲. ضرورت وجود کارشناس دینی بعد از پیامبر
۵۹	۲. ۳. اصلاح جامعه جلوگیری از فساد
۵۹	۳. جایگاه رهبری در اسلام
۶۰	۴. شئون رهبری جامعه اسلامی
۶۰	۴. ۱. امامت و رهبری
۶۰	۴. ۲. مرجعیت دینی
۶۱	۴. ۳. قضاوت و داوری
۶۱	۵. شاخصه‌های رهبری در جامعه اسلامی
۶۳	۵. ۱. شاخصه‌های بنیادین رهبری
۶۳	۵. ۱. ۱. منصب الهی
۶۴	۵. ۱. ۲. عصمت
۶۶	۵. ۱. ۳. افضل و اعلم زمان
۶۷	۵. ۲. شاخصه‌های سیاسی - اجتماعی رهبری جامعه اسلامی

۶۷	 ۱. ۲. ۵ عدالت
۷۰	 ۲. ۲. ۵ علم و دانش
۷۱	 ۳. ۲. ۵ شرح صدر
۷۲	 ۴. ۲. ۵ امانت‌داری
۷۴	 ۵. ۲. ۵ صداقت و راستگویی
۷۵	 ۶. ۲. ۵ قدرت و توانایی
۷۶	 ۷. ۲. ۵ صبر و استقامت
۷۷	 ۸. ۲. ۵ شجاعت
۷۹	 ۹. ۲. ۵ رفق، مدارا و محبت
۸۱	 ۱۰. ۲. ۵ خودسازی
۸۲	 ۱۱. ۲. ۵ عفو و بخشش
۸۳	 ۱۲. ۲. ۵ حلم و بردباری
۸۵	 ۱۳. ۲. ۵ تواضع و فروتنی
۸۶	 ۱۴. ۲. ۵ ساده‌زیستی و عدم رفاه‌زدگی
۸۷	 نتیجه‌گیری
۸۸	 منابع

بخش دوم: انقلاب اسلامی ایران و بیداری اسلامی

۹۳	 فصل اول: واکاوی صدور انقلاب اسلامی و ثمرات آن
۹۳	 مقدمه
۹۴	 ۱. واکاوی صدور انقلاب اسلامی
۹۴	 ۱. ۱. سیاست صدور انقلاب اسلامی
۹۶	 ۲. ۱. سیر تاریخی و دیدگاه‌های صدور انقلاب
۱۰۳	 ۳. ۱. جایگاه صدور انقلاب در قانون اساسی
۱۰۴	 ۴. ۱. اهداف استراتژی صدور انقلاب اسلامی
۱۰۵	 ۵. ۱. ابزارهای صدور انقلاب
۱۰۵	 ۲. ثمرات صدور انقلاب
۱۰۶	 ۱. ۲. تونس
۱۰۹	 ۲. ۲. مصر
۱۱۴	 ۳. ۲. بحرین
۱۱۸	 ۴. ۲. عربستان

۱۲۰	۵. ۲. یمن
۱۲۱	نتیجه‌گیری
۱۲۳	منابع
۱۲۷	فصل دوم: بن‌بست معرفتی - فکری جریان‌های سکولار و
۱۲۷	مقدمه
۱۲۹	۱. مواجهه جهان اسلام با «دیگری»
۱۳۴	۲. هژمونی دیگری (گفتمان سکولار غرب)
۱۳۹	۳. ظهور گفتمان رقیب؛ ناسیونالیسم عربی
۱۴۷	۴. ظهور مجدد لیبرال - سکولاریسم
۱۵۴	۵. بن‌بست معرفتی گفتمان‌های حاکم
۱۵۸	نتیجه‌گیری
۱۶۱	منابع
	فصل سوم: بیداری اسلامی خط بطلانی بر ایده حرمت قیام
۱۶۳	علیه حاکم جائز
۱۶۳	مقدمه
۱۶۶	۱. بررسی مفاهیم
۱۶۶	۱. ۱. امامت کبری و یا ولایت امر
۱۶۶	۱. ۲. خروج بر حاکم
۱۶۷	۱. ۳. حاکم
۱۶۷	۱. ۴. حاکم جائز
۱۶۷	۲. ریشه‌های روایی نظریه حرمت خروج
۱۶۸	۲. ۱. روایات منع‌کننده
۱۷۳	۲. ۲. احادیثی که امر به خروج بر جائز می‌کند
۱۸۳	۳. عدم وجوب اطاعت جائز و وجوب خلع وی
۱۸۵	۳. ۱. استدلال‌های نظریه دوم
۱۹۰	۳. ۲. ادله جواز خروج در فقه امامیه
۱۹۶	۳. ۳. مبانی حق مردم در پرس‌وجو از حاکم
۲۰۶	نتیجه‌گیری
۲۰۷	منابع

بخش سوم: بیداری اسلامی؛ فرصت و تهدید

فصل اول: بیداری اسلامی: بازتاب‌های منطقه‌ای و بین‌المللی	۲۱۱
مقدمه	۲۱۱
۱. جهانی‌شدن فرهنگی و بیداری اسلامی	۲۱۳
۱.۱. جهانی‌شدن فرهنگی	۲۱۳
۱.۲. بیداری اسلامی	۲۱۵
موج اول	۲۱۵
موج دوم	۲۱۶
موج سوم	۲۱۷
۲. نقطه شروع موج سوم بیداری اسلامی و تحولات پس از آن	۲۱۷
۱.۲. تونس	۲۱۷
۲.۲. مصر	۲۱۸
۳.۲. بحرین	۲۱۹
۴.۲. لیبی	۲۲۰
۵.۲. یمن	۲۲۰
۳. بازتاب منطقه‌ای بیداری اسلامی	۲۲۱
۱.۳. در عرصه فرهنگ	۲۲۱
۲.۳. در عرصه اجتماع	۲۲۲
۳.۳. در عرصه سیاست داخل و بین‌الملل	۲۲۳
۴. بازتاب بین‌المللی بیداری اسلامی	۲۲۴
۱.۴. در عرصه فرهنگ	۲۲۶
۲.۴. در عرصه اجتماع	۲۲۷
۳.۴. در عرصه سیاست	۲۲۸
نتیجه‌گیری	۲۳۰
منابع	۲۳۱
فصل دوم: فرصت‌ها و چالش‌های جریانات اسلام‌گرا در خاورمیانه	۲۳۳
مقدمه	۲۳۳
۱. هژمونی اسلام سیاسی در منطقه خاورمیانه	۲۳۵
۲. اخوان المسلمین؛ فرصت‌ها و چالش‌ها	۲۳۸
۳. جریان سلفی؛ فرصت‌ها و چالش‌ها	۲۴۴

۴.	مدل‌های جریان اخوانی و سلفی در اداره حکومت.....	۲۵۰
۵.	بیداری اسلامی و پیامدهای آن.....	۲۵۱
	منابع.....	۲۵۳
	فصل سوم: تحلیل بیداری اسلامی با تأکید بر مطالعات آینده‌پژوهی.....	۲۵۵
	مقدمه؛ چرایی مطالعه کلان روند بیداری اسلامی.....	۲۵۵
۱.	نگاهی گذرا به آینده‌پژوهی.....	۲۵۷
۱. ۱.	آشنایی اجمالی با آینده‌پژوهی.....	۲۵۷
۱. ۲.	انواع آینده.....	۲۵۹
۱. ۳.	عناصر آینده.....	۲۵۹
۱. ۴.	آینده‌پژوه کیست؟.....	۲۶۰
۱. ۵.	رایج‌ترین فنون آینده‌پژوهی.....	۲۶۰
۲.	مفهوم بیداری اسلامی و مؤلفه‌های آن.....	۲۶۲
۳.	کلان روند حاکم بر بیداری اسلامی؛ روند اسلام‌گرایی.....	۲۶۵
۴.	گروه‌ها و احزاب اسلام‌گرایی تشکیل‌دهنده روند اسلام‌گرایی.....	۲۶۷
۴. ۱.	مصر.....	۲۶۷
	آزادی و عدالت.....	۲۶۷
	النور.....	۲۶۸
	عمران و توسعه.....	۲۶۸
۴. ۲.	تونس.....	۲۶۹
	النهضة.....	۲۶۹
	التحریر.....	۲۷۰
۴. ۳.	بحرین.....	۲۷۰
۴. ۴.	لیبی.....	۲۷۱
	اخوان المسلمین لیبی.....	۲۷۱
۵.	نگاهی آینده‌پژوهانه به پیامدهای روند اسلام‌گرایی در منطقه بیداری اسلامی.....	۲۷۲
۱.	تقویت جریان مقاومت و آغاز انزوای رژیم صهیونیستی.....	۲۷۲
۲.	تضعیف نقش غرب و ارزش‌های آن در کشورهای اسلامی.....	۲۷۴
۳.	از دست‌دادن تسلط بر بازار نفت و در مخاطره قرار گرفتن.....	۲۷۵
۴.	محوریت اندیشه دینی و شکل‌گیری امت واحده اسلامی.....	۲۷۶
۶.	مخاطره جدی روند اسلام‌گرایی در منطقه بیداری اسلامی.....	۲۷۷

۲۷۸	۷. آینده روند اسلام‌گرایی
۲۸۰	نتیجه‌گیری
۲۸۱	منابع
	فصل چهارم: آسیب‌ها و خطرات پیش‌روی بیداری اسلامی
۲۸۳	و راهکارهای علاج و رفع آن
۲۸۳	مقدمه
۲۸۵	۱. درآمدی بر بیداری اسلامی و نسبت آن با زمینه‌سازی جامعه منتظر
۲۸۷	۲. مبانی نظری و روش‌شناختی تحلیل قیام‌های منطقه
۲۸۸	۳. گونه‌شناسی آسیب‌های پیش‌روی حرکات‌های اسلامی در منطقه
۲۹۰	۴. مهم‌ترین آسیب‌های پیش‌روی بیداری اسلامی
۲۹۰	۴.۱. آسیب‌های نرم
۲۹۰	۴.۱.۱. بیرونی
۲۹۴	۴.۱.۲. درونی
۲۹۸	۴.۲. آسیب‌های سخت
۲۹۸	۴.۲.۱. بیرونی
۲۹۹	۴.۲.۲. درونی
۳۰۰	۴.۳. آسیب‌های ساختاری
۳۰۱	۵. راه‌حل‌های خروج از بحران در کشورهای در حال انقلاب
۳۰۱	۵.۱. چهارچوب‌های نظری در ارائه راه‌حل
۳۰۳	۵.۲. پیشنهادهایی برای حفظ، صیانت و پیشبرد بیداری اسلامی
	۵.۲.۱. توجه به ویژگی‌های اصیل انقلاب و قیام‌الله با تکیه بر تجربه
۳۰۳	انقلاب اسلامی ایران
۳۰۴	۵.۲.۲. حسن ظن به وعده‌های الهی و حق‌بودن آن‌ها
۳۰۵	۵.۲.۳. پایبندی به اهداف جامعه دینی
۳۰۵	۵.۲.۴. توجه عمیق و بازخوانی دائمی اصول و مبانی انقلاب
۳۰۶	۵.۲.۵. حرکت به سمت بازبانی هویت و اقتدار
۳۰۶	۵.۲.۶. نیاز به پیوند با تاریخ در دوران بیداری
۳۰۷	۵.۲.۷. استقامت شرط اصلی در بیداری اسلامی
۳۰۷	۵.۲.۸. هوشیاری از مصادره انقلاب‌ها توسط استکبار

۵. ۲. ۹. عدم اعتماد به دشمنان رسانه‌های بین‌المللی..... ۳۰۸
۵. ۲. ۱۰. حفظ دستاوردها و وظیفه‌ای همگانی..... ۳۰۸
۵. ۲. ۱۱. نظام‌سازی بر خلاف الگوهای لائیک و لیبرالیسم..... ۳۰۹
۵. ۳. راهکارهای عملی برای خروج از بحران..... ۳۰۹
- نتیجه‌گیری..... ۳۱۰
- منابع..... ۳۱۱
- نمایه..... ۳۱۳